

HILLERØD
KOMMUNE

Skoleafdelingen

Handleplan for sprog og læsning

Revideret sommeren 2023

Handleplanen for sprog og læsning beskriver en sammenhængende og målrettet plan for, hvordan skolerne i Hillerød Kommune i fællesskab skal arbejde med at styrke alle børns mundtlige og skriftsproglige kompetencer og interesser, så de bliver i stand til at kunne deltage ligeværdigt og aktivt i samfundet og deres eget liv.

© 2023

Hillerød Kommune

Skoleafdelingen
Trollesmindealle 27
3400 Hillerød

Denne publikation og bilagskatalog kan hentes elektronisk på www.hillerod.dk/skole

Handleplanen er blevet udarbejdet i skoleåret 2016/2017 i et samarbejde mellem følgende parter:

Styregruppe: Skolechef Hanne Frederiksen, sektionsleder i Skoleafdelingen Carsten Odefei Poulsen, chefspsykolog i PPR Jette Dandaneil Boesen, afdelingschef i Familier og sundhed Helle Mitzie Stennicke, afdelingschef i Dagtilbud Børn Rikke Sofie Pihl Hansen og læsekonsulent i Skoleafdelingen Line Leth Jørgensen.

Arbejdsgruppe: Læsevejleder Line Camilla Andersen, læsevejleder Louise Friis, læsevejleder Ditte-Marie Calmar, læsevejleder Charlottte Mølgaard Nielsen, skolekonsulent på KCG Connie Schæfer, specialpædagogisk konsulent i PPR Bo Rasmus Skriver Bonfils, daglig leder af KCG Grethe Juul, distriktsskoleleder Søren Vestergaard, konsulent i Skoleafdelingen Carsten Røpke Olfert, skolekonsulent for tosprogsområdet Mubeen Bano Hussain, specialkonsulent i Skoleafdelingen Berthe Kranich, leder af logopædteamet Annette Halveg Vassing, sprogkonsulent i Dagtilbud Børn Tina Hudlebusch og læsekonsulent i Skoleafdelingen Line Leth Jørgensen.

Handleplanen er revideret i sommeren 2023 af faglig leder i Skoleafdelingen Louise Mørch, sprogkonsulenten i Skoleafdelingen Majken Bendix Mortensen, skolekonsulenterne Kit Friisgaard og Jeanette Hjælm Mogensen Nørregaard fra KCG, afdelingsleder på KCG Signe Gylling, psykologfaglig leder Klara Scheuer og logopædfaglige leder Sahra Mengal.

Indholdsfortegnelse

Indledning	4
Retning	4
Formål med handleplanen	4
Væsentlige ord og begreber	5
Læsevejledning	5
Sprog og læsning i alle fag	6
Retning	6
Fagligt og pædagogisk udgangspunkt	6
Metoder for hele skoleområdet	7
Handleplan for hele skoleområdet	9
Sprog og læsning i faget dansk	10
Retning	10
Metoder	10
Handleplan for faget dansk	13
Dansk som andetsprog	14
Retning	14
Fagligt og pædagogisk udgangspunkt	14
Metoder	14
Nyankomne elever	15
Handleplan for dansk som andetsprog	16
Dysleksi og andre skriftsprogsvanskeligheder	17
Retning	17
Fagligt og pædagogisk udgangspunkt	17
Metoder	18
Screening og test	19
Kompetencecenter Grønnevang (KCG) - eksterne kurser i læse-skriveteknologi (LST)	21
Elever med andre funktionsnedsættelser	21
Handleplan for dysleksi og andre skriftsprogsvanskeligheder	22
Det specialpædagogiske område	23
Retning	23
Fagligt og pædagogisk udgangspunkt	23
Metoder	23
Handleplan for det specialpædagogiske område	24
Overgange	25
Overgang fra dagtilbud til skole	25
Overgange i løbet af skoleforløbet	26
Overgang fra grundskolen til efterskole, FGU eller ungdomsuddannelse	26
Test og screeninger	27
Sprogvurderinger	27
Nationale test i læsning	28
Øvrige klassetest	28
De fagprofessionelles kompetencer	29
Faglærere	29
Dansklærere	29
Faglige vejledere - bl.a. matematik og naturfag	30
Læsevejledere	31
Dysleksivejledere	32
IT-brugerkonsulenterne	32
DSA-vejledere	33
Skoledere	34
Skolekonsulenter i KCG	35
Skoleafdelingen	36
PPR	37
Litteraturliste	38

Indledning

Retning

Alle børn skal trives og opleve sig som en del af et fagligt og socialt fællesskab.

Handleplanen skal understøtte alle børns oplevelse af at være en del af et fagligt og socialt fællesskab ved at sikre en systematisk sprog- og læseindsats med udgangspunkt i den nyeste viden på området.

En af de afgørende faktorer for at lykkes i livet er, at man har klaret sig godt i skolen (Vinnerljung, 2010). En afgørende faktor for at kunne klare sig godt i skolen er, at man har tilstrækkelige læsefærdigheder, og grundlaget for gode læsefærdigheder begynder længe inden, man begynder i skolen. Desuden kan gode læsefærdigheder og nuancerede sproglige kompetencer bane vej til store personlige og fælles oplevelser og til en nuanceret forståelse af verden. Handleplanens indsatsområder understøtter altså både erhvervelse af formelle kompetencer og motivation for og glæde ved sprog og læsning.

Med denne handleplan for sprog og læsning beskrives en sammenhængende og målrettet plan for, hvordan skolerne i Hillerød Kommune i fællesskab skal arbejde med at styrke alle børns mundtlige og skriftsproglige kompetencer og interesser, så de bliver i stand til at kunne deltage ligeværdigt og aktivt i samfundet og deres eget liv. Handleplanen bygger således ovenpå Hillerød Kommunes skolepolitik og den røde tråd i den sammenhængende Børne- og Ungepolitik, Fælles Børn Fælles Ansvar.

Effekterne vil løbende blive fulgt på baggrund af resultater fra sprogvurderinger, nationale test og de afsluttende prøver samt børnenes daglige brug af, leg med og interesse for sproget.

Formål med handleplanen

Med denne handleplan for sprog og læsning ønsker Hillerød Kommune, at alle ansatte i kommunens skoler får et overskueligt og brugbart dokument til arbejdet med at styrke børns og unges færdigheder og kompetencer inden for sprog og læsning. Handleplanen skal sammen med Fælles Børn Fælles Ansvar angive en fælles retning og være styrende for skolernes systematiske og praktiske arbejde med at styrke alle børns sprog-, læse- og skrivefærdigheder.

Hovedsigtet med handleplanen er, at alle voksne omkring et barn har kendskab til, hvordan der kan arbejdes med sprog, læsning og skrivning på måder, der fremmer børn og unges sprogforståelse og skriftsprogstilegnelse. Styrkelse af børns og unges sprog-, læse- og skriveudvikling sker ved en fælles indsats og i et bredt samarbejde både lokalt på de enkelte skoler og via fælles kommunale indsatser. Der har været forsket indgående i sprog- og læseområdet de senere år, og denne handleplan er baseret på kendte forskningsresultater, hvilket er med til at sikre, at de professionelle gør det, der virker bedst.

Væsentlige ord og begreber

Sprog: Sprog forstås i denne handleplan primært som en fællesbetegnelse for det talte og det skrevne sprog samt sproglige opmærksomhed. I tilfælde hvor begrebet sprog udelukkende bruges om det talte sprog, bliver dette præciseret i teksten. Da sproget er et middel til kommunikation, må konteksten altid medtænkes i forståelsen af sproget.

Læsning: Læsning forstås ud fra læsefaktormodellen: Læsning = afkodning \times forståelse. Dvs. at både afkodningen og forståelsen er en forudsætning for at kunne tale om meningsfyldt læsning. I tilfælde hvor den forventede læseudvikling ikke finder sted, fx pga. specifikke skriftsprogsvanskeligheder som dysleksi, anvendes ordet læsning også om det at lyttelæse - "at læse med ørerne".

Skriftsprog: Begrebet skriftsprog indeholder både det at læse skrevet sprog og det selv at skrive.

Læse- og skriveteknologi (LST): LST er en samlet betegnelse for digitale læse- og skriveprogrammer, som stilladser elevernes læsning og skrivning. LST er bl.a. digital oplæsning, ordforslag og tale til tekst.

Læsevejledning

Handleplanen er bygget op over to hovedafsnit samt et ekstra tredje afsnit, som kun bliver tilgængeligt digitalt:

1. De forskellige fagområders faglige og pædagogiske udgangspunkt, samt væsentlige metoder og konkrete handlingsbeskrivelser til at styrke sprog og læsning.
2. Beskrivelse af de fagprofessionelles kompetencer og ansvarsområder.
3. Et digitalt bilagskatalog med vejledninger, skabeloner, undervisningsforslag, brochurer, litteraturhenvisninger og links, der frit kan benyttes i egen praksis (www.hillerod.dk/skole).

Sprog og læsning i alle fag

Retning

Alle elever opnår faglig udvikling gennem direkte og eksplicit undervisning i fagets sprog og skriftsproglige genrer – både i forhold til at lytte, læse, samtale og skrive.

Fagligt og pædagogisk udgangspunkt for alle fag

Arbejdet med elevernes sproglige og skriftsproglige udvikling tager afsæt i Hillerød Kommunes skolepolitik, hvor elevernes samlede læring, trivsel og dannelse er i fokus. Sprog og læsning i skolen tager således udgangspunkt i skolepolitikens indsatsområder med fokus på sociale og faglige fællesskaber, læringsmålsorienteret undervisning samt varierede og praksisnære undervisningsformer.

Børn udvikler sig sprogligt i relation til deres alder og livssituation gennem hele skoletiden både i og udenfor skolen, i hjemmet og fritiden. Hermed opbygger børnene et hverdagsprog. Skolen, lærerne og det øvrige pædagogiske personale skal gennem undervisning bidrage til, at børnenes hverdagsprog bliver videreudviklet til et nuanceret hverdagsprog og et præcist fagsprog gennem faglig læsning, skrivning, lytning og samtale.

Sproglig udvikling er et tværgående tema og fokusområde i Fælles Mål og er indskrevet som færdigheds- og vidensmål i alle obligatoriske fag. Den sproglige dimension er desuden udfoldet og beskrevet i fagenes læseplaner og undervisningsvejledninger. Faglæreres kvalificerede brug af sproget styrker elevernes faglige færdigheder og kompetencer. Et nuanceret og varieret fagligt sprog bygger på udvikling af både det mundtlige og det skriftlige sprog. I alle fag skal der derfor ar-

bejdes med fire sprogfærdigheder: *lytte, samtale, læse og skrive*.

Det receptive aspekt af sproget handler om, at eleverne skal lære at lytte og læse sig til forståelse og tilegnelse af det faglige indhold i undervisningen. Eleverne skal have et bredt og nuanceret kendskab til sprog – både hverdags-, førfaglige- og fagspecifikke ord og begreber. Det produktive aspekt af sproget handler om, at eleverne kan udtrykke sig og formidle fagligt og personligt indhold i samtale og på skrift. Kommunikativ kompetence er en del af det mundtlige sprog og er en forudsætning for at kunne deltage i faglige og ikkefaglige samtaler i og udenfor skolen.

Sprog	Receptivt	Produktivt
Mundtligt	Lytte	Samtale
Skriftligt	Læse	Skrive

Skriftlighed i fagene udvikles ved, at eleverne bliver undervist i fagets forskellige teksttyper med hver deres forskellige formål, strukturer og sproglige kendetegn. De fire sproglige færdigheder – lytte, samtale, læse og skrive – skal ikke ses som isolerede dele, men som sammenhængende færdigheder, der udvikles i tæt samspil med hinanden. I undervisningen skal der derfor veksles mellem aktiviteter, hvor eleverne lytter, samtaler, læser og skriver.

Metoder for hele skoleområdet

Al undervisning bør tage udgangspunkt i en inkluderende praksis. Alle elever vil drage fordel af en undervisning, der tager udgangspunkt i nedenstående metoder, mens elever med dansk som andetsprog, elever med dysleksi samt elever med specialpædagogiske behov i særlig grad vil drage fordel af disse metoder. Det er altså metoder, der kan beskrives som gode for alle elever, og særligt gode for elever med særlige behov.

Ud over de i dette afsnit beskrevne metoder indeholder en inkluderende undervisning også bevidst brug af bl.a. holddeling, undervisningsdifferentiering og varierede undervisningsformer og –metoder.

Systematisk og eksplicit undervisning

Undervisningen er som udgangspunkt direkte, systematisk og eksplicit (Block, Gambrell & Pressley, 2002). En systematisk og eksplicit undervisning skal forstås som lærerens tydelighed omkring rammer, forventninger og strategier – også i undersøgende og innovative undervisningsforløb. Der kan med fordel arbejdes ud fra metoderne i den australske genrepædagogik (se fx Johansson og Ring, 2015).

Systematisk og eksplicit undervisning har følgende kendetegn:

- Læreren opstiller og tydeliggør eksplicite mål for, hvad eleverne skal lære.
- Læreren underviser med en struktur, der er tydelig for eleverne.
- Læreren giver løbende eleverne feedback i undervisningen.
- Læreren modellerer ved selv at gøre det, eleverne efterfølgende skal gøre. Læreren tænker samtidigt højt og forklarer, hvad der gøres og hvorfor.
- Læreren stilladserer eleverne på forskellig vis, indtil de selvstændigt mestrer en given strategi. Dette gør det vigtigt, at læreren har kendskab til en lang række forskellige strategier og metoder, der kan stilladsere den enkelte elev ud fra dens behov.

Stilladsering

Stilladsering skal forstås som den støtte og udfordring, på forskellige måder og niveauer, en elev skal have for at kunne udføre en opgave. Ved at bygge et støttende og samtidig udfordrende stillads op omkring eleven hjælpes vedkommende

til at flytte sig fra sin nuværende zone ud i zonen for nærmeste udvikling, og hermed kan læring finde sted. Målet er, at stilladset omkring elevens læring gradvist fjernes igen. Stilladsering kan bl.a. finde sted gennem brug af LST, skriveskabeloner, sætningsstartere, strukturering af tid m.v.

Før-, under-, og efteraktiviteter

Elevernes sproglige udvikling styrkes af at integrere før-, under- og efteraktiviteter i undervisningen.

Før: Arbejde med for forståelse og aktivering af elevernes viden og erfaringer skaber muligheder for at bygge bro mellem eleverne og den tekst, de skal læse og arbejde med. Eleverne skal kunne bidrage med deres egen viden, der er en central kilde i forhold til læsning. Det, man allerede ved om emnet, er en nøgleressource under læsningen. Læreren skal være opmærksom på, at tekstens betydning ikke kun ligger i ord eller opbygning, men at den skabes i en interaktion mellem teksten og læserens forhåndsviden.

Under: Brug af forskellige læseforståelsesstrategier. Bearbejdning og systematisering af ny viden. Eleverne skal lære om og anvende forskellige strategier til forståelse og bearbejdning, bl.a.:

- Overvågning af egen læsning, bl.a. ved at identificere det svære
- Genfortælling af teksten med egne ord
- Orientering i teksten ved at kigge tilbage og frem i teksten og mellem de forskellige formidlingsformer (modaliteter)
- Organisering af tekstens indhold via skabeloner
- Videreudvikling (elaborering) hvor ny viden kombineres med elevens egen eksisterende viden

Efter: Anvende og konsolidere nye færdigheder og vidensområder ved at benytte det lærte i mange forskellige sammenhænge og på mange forskellige måder – både ved at tale, lytte, skrive og læse.

Handleplan for hele skoleområdet

- Der arbejdes med strukturerede tiltag på de enkelte skoler, hvor der arbejdes bevidst med læseteknikker og -strategier. Indholdet i tiltagene kan bl.a. være gentagen læsning, læselog med sætnings-startere, før-, under- og efterarbejde med fagtekster, læseteater og læsemakkerforløb, hvor små og store elever læser sammen. Disse tiltag kan evt. lægges i faste bånd hen over ugen.
- Skoleledelsen sikrer ved årsplanlægningen, at læseindsatser prioriteres i forhold til fordeling af ressourcer, samarbejdsmuligheder, organisering, vejledning, ansvarsfordeling, opgavebeskrivelser samt kommunikation internt og med forældre.
- Den sproglige dimension integreres som en dimension i års- og forløbsplaner, og faglærere opstiller sproglige læringsmål i undervisningen med fokus på alle fire sproglige færdigheder - lytte, læse, samtale, skrive. Dette understøttes bl.a. ved, at alle fagteams drøfter afsnittet om sproglig udvikling i fagets læseplan for at tage stilling til, hvordan dette kan integreres i og skal have konsekvenser for undervisningen.
- Alle fagteams opbygger løbende en vidensbank med eksempler på eksemplariske før-, under- og efteraktiviteter, der har til formål at understøtte alle elevers sproglige udvikling i de enkelte fag.
- De enkelte skoler videreudvikler en lokal kultur, hvor der arbejdes med udvikling af egen praksis ved at vejledere og kolleger systematisk inviteres indenfor i undervisningen, og hvor skoleledelse og vejledere følger op på, hvordan den sproglige dimension integreres i fagene.
- Gennem kurser og vejledning sikres det, at alle lærere har relevant viden om metoder og strategier til et systematisk og eksplicit arbejde med sprog, læsning og skrivning inden for de enkelte fag, samt at alle lærere har relevant viden om særlige forhold vedr. udvikling af sprog og skriftsprog hos tosprogede elever samt elever med dysleksi og/eller specialpædagogiske behov.

Sprog og læsning i faget dansk

Retning

Alle elever opnår færdigheder, kompetencer og interesse for sprog og læsning gennem eksplicit og varieret undervisning, der er inspireret af den nyeste forskning.

Metoder

Fælles Mål

I faget dansk er sprog og læsning centrale indholdsområder. Der arbejdes med at undersøge, forstå og anvende sproget ved at læse, skrive, tale, lytte, producere multimodale tekster, undersøge og fortolke litteratur og andre æstetiske tekster samt ved at kommunikere med krop, stemme og sprog. Gennem hele skoleforløbet sker der en løbende progression i arbejdet med de fire kompetenceområder: Læsning, fremstilling, fortolkning og kommunikation (jf. læseplan, vejledning og Fælles Mål for faget dansk).

I indskolingen er der særligt fokus på de elementære læse-, skrive- og stavefærdigheder. Dette indebærer i særlig grad fokus på fonologisk opmærksomhed (opmærksomhed på de enkelte sproglyde), udnyttelse af det fonematiske princip (koblingen mellem lyd og bogstav) samt træning i flydende læsning. Der arbejdes sideløbende også med ordforråd og tekstforståelse. I løbet af perioden 0.-3. klasse bliver læsning og skrivning i stadig højere grad et redskab til læring.

På mellemtrinnet har sprog- og læseundervisningen i stadig højere grad fokus på udvikling og konsolidering af læse-, stave- og formidlingsfærdigheder inden for alle teksttyper. Desuden arbejdes der i stadig stigende grad med en systematisk og undersøgende tilgang til tekster, hvor læreren med fordel kan stilladsere gennem modellering (se afsnit: Metoder for hele

skoleområdet).

I udskolingen arbejdes der i stadig stigende grad med en analytisk og systematisk tilgang til sprog og tekster, der leder frem mod at eleverne kan diskutere, reflektere over og vurdere teksters form og indhold. Genarbejdet er centralt. Der kan med fordel arbejdes med bl.a. stilladsret læsning, læseguides og ordforråd.

Vejledningen til faget dansk samt Fælles Mål sætter ret præcise rammer omkring arbejdet med sprog og læsning i faget dansk. Desuden findes der i faglitteratur og i lærebogsmaterialer mange gode tilgange til området. Beskrivelserne af indhold, mål og metoder i dette afsnit skal altså ikke forstås som udtømmende, men som en væsentlig ramme omkring, hvordan der med fordel kan arbejdes med sprog og læsning i Hillerød Kommune.

Put Reading First – 5 elementer til god læseudvikling

Med udgangspunkt i udgivelsen Put Reading First (Armbruster et al., 2006) beskrives herunder de fem elementer, der anbefales i forhold til at udvikle gode sprog- og skriftsprogskompetencer hos eleverne.

Fra skoleforløbets start arbejdes der med alle fem elementer, men der arbejdes ikke med alle elementerne gennem hele skoleforløbet. Arbejdet med fonologisk opmærksomhed og fonematiske strategier hører som udgangspunkt til i indskolingen, mens arbejdet med flydende læsning fortsætter op på mellemtrinnet, og arbejdet med ordforråd og læseforståelse fortsætter gennem hele skoleforløbet.

1. Fonologisk opmærksomhed – at kunne høre, identificere og arbejde med enkeltlyde i det talte sprog. Før børn kan lære at læse, må de blive opmærksomme på enkeltlydene i det talte sprog. Det anbefales, at man arbejder med fonologisk opmærksomhed ca. 20 timer, inden eleverne begynder at arbejde med egentlig læsning (fonematiske strategier). Der kan bl.a. arbejdes med at sætte enkeltlyde sammen til ord, at opdele

ord i enkeltlyde, at identificere første/sidste lyd i ord, at fjerne lyd fra ord og at lægge en lyd til ord.

Sideløbende er det vigtigt, at eleverne også lærer bogstavernes navn og form. Dvs. hvordan bogstavet lyder, hvad det hedder, og hvordan det ser ud/skrives.

2. Fonematiske strategier – at lære sammenhængen mellem det skrevne bogstav og den talte lyd. Forskning viser, at de bedste resultater opnås gennem en syntetisk lydmetode (bl.a. jf. Elbro, 2007), hvor alle standardlyde og de hyppigste betingede lyde læres med det samme, og hvor der fokuseres på alle enkeltlyde i ordet. For nogle elever kan det støtte indlæringen af den fonematiske strategi at benytte multisensorisk stilladsering – fx vha. tapping, hvor fingrene benyttes til at fastholde ordenes enkeltlyde (Jandorff & Thomsen, 2016). Undervisningen skal være systematisk og direkte med udgangspunkt i ord, der indeholder netop de indlærte bogstavlyde, og med rig mulighed for at træne læsning og stavning af de gennemgåede bogstav-lydforbindelser.

3. Flydende læsning – at læse en tekst præcist og hurtigt med forståelse. Det vil sige at stillelæsning foregår automatiseret, og at højtlyd læsning foregår problemfrit og med betoning/prosodi. Den flydende læsning skaber bro mellem genkendelse og forståelse. En af de mest effektive måder at træne flydende læsning er ved "gentagen læsning" med umiddelbar feedback/guidning (bl.a. beskrevet i Brandt, 2012). Dette kan fx gøres ved elev-lærerlæsning, makkerlæsning, læseteater og læsning i kor.

4. Ordforråd – de ord eleverne skal kende og benytte for at kunne kommunikere effektivt. Ordforrådet kan opdeles i hhv. de ord, man kender, når man lytter, taler, læser og skriver. Ordforrådet udvikles primært indirekte gennem samtale med andre mennesker - især voksne – samt ved at voksne læser for børnene, og særligt gennem dialogisk læsning. Desuden udvikles ordforrådet ved at læse meget selv. Ud over den indirekte udvikling af ordforråd er der brug for direkte undervisning i en dyb forståelse af ords betydning, bl.a. ved at se, høre og bruge

nye ord i mange sammenhænge. Den direkte undervisning indeholder også strategier til at lære nye ord, bl.a. ved at bruge kontekst, viden om orddele (morfemer) og ved brug af ordbøger med teksteksempler.

5. Tekstforståelse – skabes i et samspil mellem elevens viden om verden, viden om ord og sprog, viden om læsestrategier og overvågning af egen forståelse. Tekstforståelse er afhængig af, at læseren er aktiv og har et formål med læsningen. Arbejdet med tekstforståelse bør begynde allerede fra skolestart, gerne via lærerens oplæsning, og fortsætte gennem hele skoleforløbet. I indskoling og til dels på mellemtrinnet er det nødvendigt at skelne mellem tekster, der egner sig til læsetræning, og tekster, der egner sig til litterært arbejde.

Arbejdet med tekstforståelse bør indeholde følgende strategier:

- Overvågning af forståelse
- Benyttelse af skemaer og skabeloner
- Udfærdige spørgsmål til teksten
- Besvarelse af spørgsmål til teksten - både eksplicite og implicite spørgsmål samt spørgsmål, der sætter det læste i relation til egen viden/verden
- Genkendelse af tekststrukturer
- Opsummering af tekstens væsentligste indhold og ideer
- Forforståelse
- Inferensdannelse
- Visualisering - fx gennem tegning

Læselyst

Ud over de Fælles Mål for elevernes læring, er det vigtigt gennem hele skoleforløbet at have opmærksomhed på elevernes læselyst, motivation og deres glæde og begejstring ved sprog, læsning og skriftlighed. Dette kan bl.a. understøttes gennem lærerens fokus på at skabe hyggelige læsemiljøer, samt faste regler og strukturer og kriterier for læsning. Der kan fx afholdes hele læsedage, etableres forfatterbesøg og arbejdes med oplevelsesbetonede læseaktiviteter. Desuden kan litteraturen med fordel kobles til verden uden for skolen gennem praksiserfaringer og ekskursioner (Anmarkrud & Bråten, 2010).

Læselysten bør i særlig grad prioriteres bl.a. gennem valg af litteratur og arbejdsformer. Nationalt Videncenter for Læsning anbefaler, at man bl.a. breder litteraturbegrebet ud, så fx også lyd-bøger, magasiner, blade og sms-noveller inddrages i undervisningen. Desuden bør eleverne præsenteres for litteratur og litteraturarbejde, der tager udgangspunkt i deres interesser. Og endeligt kan det have en positiv effekt på elevernes læselyst at inddrage et socialt aspekt i læseoplevelsen (Vestergaard & Vestbirk, 2013).

It i undervisningen

It, digitale platforme, læse-/skriveapps og LST, bl.a. IntoWords, benyttes allerede fra skolestart løbende i almenundervisningen for at fremme læsning og stavning samt læseforståelse og skrivelyst hos alle elever. Der arbejdes både med at gøre eleverne fortrolige med hardwaren og med programmer og apps, der understøtter de forskellige elementer i læse- og skriveudviklingen (Se liste med forslag til LST-programmer og -apps, bilag 7 og 8 på Hilda).

Læsekonferencer

Læsekonferencerne er et vigtigt middel til at følge elevernes progression i læsning og stavning med henblik på tidlig opsporing og iværksættelse af foregribende og forebyggende tiltag, der kan understøtte, at alle elever bliver så dygtige, de kan. Klassens dansklærer, og gerne hele klasseteamet, deltager i læsekonferencen sammen med læsevejleder, ledelsesrepræ-

sentant samt evt. dysleksi-/DSA-vejleder.

Læsekonferencerne understøtter en formativ evaluerings- og vejledningskultur, hvor obligatoriske og andre testresultater bruges til at følge og understøtte elevernes progression i sammenhæng med lærernes kendskab til eleverne. Der er særligt fokus på elevernes udviklingspotentialer (Se afsnittet: Screeninger og test, **side 18**). Læsevejlederen er tovholder for processen og afholdelsen af læsekonferencerne og er ligeledes ansvarlig for strukturen og rammerne omkring konferencerne. For at sikre at læsekonferencerne er brugbare for alle deltagere, er det vigtigt med tydelig struktur og velforberedte deltagere.

Læsekonferencerne afholdes mindst én gang om året pr. klasse og bør placeres sådan, at lærerne har mulighed for at arbejde fremadrettet med elevernes læse- og skriveudvikling. To læsekonferencer om året – en i efteråret og en i foråret – vil skabe den bedste mulighed for afdækning og intervention. Det bør allerede fra skoleårets start være planlagt, hvornår de enkelte læsekonferencer afholdes og med hvilke deltagere.

Handleplan for faget dansk

- Alle dansklærere prioriterer aktiviteter og arrangementer til at fremme læselyst og – begejstring hos eleverne.
- Der etableres et tæt forældresamarbejde omkring læsning i hjemmet. Dette kan bl.a. gøres via oplæg og samtaler på forældremøder og via informationsfoldere (Se folder for tidlig HFO og indskoling, bilag 9).
- Alle skoler sørger for at have faglitteratur og undervisningsmaterialer, der understøtter de fem elementer fra Put Reading First.
- Det eksplicite og direkte arbejde med sprog og læsning fastholdes gennem hele skoleforløbet – elever i udskoling har bl.a. stadig brug for arbejde med stilladseret læsning og læseguides.
- Alle dansklærere opdateres fagligt, så de bedst muligt kan inddrage it, digitale platforme og LST i almenundervisningen.

Dansk som andetsprog

Retning

Alle tosprogede elever opnår faglig udvikling gennem struktureret og velorganiseret undervisning med fokus på sprogforståelse.

Fagligt og pædagogisk udgangspunkt

Læseundersøgelser viser, at mange tosprogede elever er tekniske læsere. Det vil sige, at de afkoder fint, men har en ringe forståelse. Læsning reduceres til en teknisk færdighed, og eleven tror, at hun/han kan læse. Tosprogede elever har kontakt med flere sprog i deres dagligdag, men udvikling og beherskelse af disse sprog er afhængig af den enkelte elevs læringsvilkår for sprogene. Det har bl.a. betydning for elevernes udvikling af det danske sprog, hvor veludviklet og nuanceret deres sprog er på modersmålet. Eleverne vil med den rette støtte være i stand til at deltage ligeværdigt i undervisningen og opnå faglige kompetencer på samme niveau som etsprogede elever. Tosprogethed/flersprogethed skal anses som en ressource og ikke som en forhindring i tilegnelse af det danske sprog.

Skolerne arbejder med den australske forsker Pauline Gibbons teoretiske og pædagogiske grundlag for undervisning af tosprogede elever: *Styrk Sproget, Styrk Læringen* (Gibbons, 2016). Gibbons har fokus på både at arbejde med den skriftlige og den mundtlige del af sproget. Elevernes kommunikative kompetencer, der bl.a. udvikles gennem kvalificerede dialoger i klasserummet, bidrager således til at styrke deres læseudvikling og faglige udvikling.

Metoder

Undervisning af tosprogede elever struktureres sådan, at sprog er en del af alt, hvad lærerne foretager sig i deres dagligdag. Eleverne skal være i stand til at bidrage med deres egen viden, der er en central kilde i forhold til læsning. Lærerne skal være opmærksomme på, at tekstens betydning ikke kun ligger i ord eller i tekstens opbygning, men at den skabes i en interaktion mellem teksten og læsernes "in-the-head-knowledge". Fx kan mangelfuld viden om bl.a. før-faglige ord, forholdsord og faste vendinger føre til manglende og/eller fejlagtig forståelse. Eksempelvis kan geografilæreren spørge: "Her står 'på landet' forstår du det?" Eleven svarer: "Ja, et land som Danmark". Eleven har ikke tilstrækkelig viden om betydningen af ordet "på" og misforstår derved meningen i teksten. Det er altså afgørende, at lærerne også understøtter tosprogede elevers viden om før-faglige ord, og at elevernes viden kan inddrages i den daglige undervisning.

Tosprogede elever er ikke en homogen gruppe. De har meget forskellige behov, og derfor skal der tages udgangspunkt i den enkelte elevs behov, forudsætninger og færdigheder.

Nyankomne elever

I Hillerød Kommune indskrives den nyankomne elev direkte i en alderssvarende almenklasse på distriktsskolen. Det er målet, at eleven bliver en del af det sociale og faglige fællesskab fra starten. Direkte indskrivning skal desuden være med til at fremme barnets tilhørsforhold til lokalsamfundet og den lokale skole.

Det kommunale basissupportteam, organiseret under skoleafdelingen, forestår basisundervisning de første 3 – 4 måneder, og støtter op om klassens lærere med support for at kunne sikre deltagelsesmuligheder for den nyankomne elev. Basissupportteamet samarbejder om forbedring af den sprogdudviklende undervisning og den pædagogiske praksis i klassen og har fokus på at styrke elevens læring, samvær, identitet og trivsel. Konkret udmønter det sig i at basissupportkonsulenten har en del af sin praksis sammen med eleven uden for klassen, en del sammen med eleven inde i klassen og i øvrigt har tid til at støtte op om lærerteamets forberedelse og samarbejde.

Der arbejdes ud fra et funktionelt sprogsyn, hvor eleven lærer det danske sprog i meningsfulde sammenhænge. Basissupportteamet supporterer lærerne i at anvende translanguaging. Translanguaging tager udgangspunkt i et læringssyn, der lægger vægt på brobygning mellem kendt og ny viden med udnyttelse af de flersproglige ressourcer. Det kan eksempelvis være at eleven skriver på sit modersmål, at eleverne imellem taler et fælles sprog, samt at den nyankomne elev anvender en oversættelsesapp (Microsoft translate). Elevens flersproglige ressourcer inddrages således for at styrke læring og deltagelse i undervisningen.

Basissupportteamet anvender materialet *Hele vejen rundt om elevens sprog og ressourcer*. Materialets formål er at give viden om elevens sproglige kompetencer og erfaringer med at gå i skole. Afdækningen forgår på elevens stærkeste sprog og derfor deltager der også en tolk. Kort tid efter at eleven er

startet i skole i Danmark afdækkes litteracitet og numeralitet. Afdækningen foretages af en basissupportlærer med deltagelse af klassens matematik – og dansk lærere. Formålet er at give klassens lærere mulighed for at tage udgangspunkt i elevens allerede eksisterende viden. Dermed tages der udgangspunkt i et resourcesyn, hvor der lægges vægt på hvad eleven kan, og ikke hvad der mangler.

I den angivne periode vil basissupport tilbyde:

- Basisundervisning hvor der undervises i basisdansk.
- Basisundervisning som understøtter undervisningen i almenklassen.
- Support bl.a. vedrørende materialer, oversættelsesværktøjer m.m.

Handleplan for dansk som andetsprog

- Skolens DSA-handleplaner revurderes årligt og skal benyttes som et aktivt redskab i det daglige arbejde på skolerne.
- Det tilstræbes, at alle lærere, skolepædagoger og ledelser deltager i basiskursus i flersprogethed og interkulturalitet, som Skoleafdelingen årligt afholder.
- Det anbefales, at skolen løbende videreudvikler en vidensbank med undervisningsmetoder og –forløb, der har til formål at understøtte tosprogede elevers sproglige udvikling.

Dysleksi og skriftsproglige vanskeligheder

Retning

Alle elever med dysleksi opnår den faglige udvikling, de har potentiale og forudsætninger for, gennem tidlig og præcis identifikation, træning, stilladsering og høje forventninger.

Fagligt og pædagogisk udgangspunkt

Hillerød Kommunes arbejde med elever med dysleksi (ordblindhed) tager udgangspunkt i en definition af dysleksi som en specifik indlæringsvanskelighed, som har neurologiske årsager. Dysleksi skyldes en nedsat evne til at koble lyd og bogstav i det fonologiske system og er kendetegnet ved vanskeligheder med korrekt og/eller flydende ordgenkendelse og ved dårlig stavning og afkodningsfærdighed (Lyon et al. 2003). Dysleksi er en vedvarende vanskelighed, men med den rette træning, stilladsering og kompensation kan vanskelighederne mindskes. Derfor er det afgørende med en tidlig opmærksomhed og en systematisk og direkte indsats til børn, der viser tegn på dysleksi.

Elever med dysleksi og elever i andre specifikke skriftsprogs-vanskeligheder har i vidt omfang brug for samme faglige og pædagogiske tilgange.

For elever i skriftsprogsvanskeligheder og elever med dysleksi og som samtidig har andre specialpædagogiske behov, er det afgørende med et tværfagligt samarbejde med evt. inddragelse af ressourcepersoner fra PPR, hvor den enkelte elevs behov og forudsætninger tages i betragtning. Disse elever vil ofte have behov for indsatser, der både falder inden for det dyslektiske og det specialpædagogiske felt.

Kommunalt og på de enkelte skoler arbejdes der med ud-

gangspunkt i Undervisningsministeriets pædagogiske anbefalinger til arbejdet med elever med dysleksi (Jandorff & Thomsen, 2016) samt med elementer fra den engelske *Dyslexia Friendly Schools* (bl.a. Cochrane et al, 2012). Dette betyder bl.a., at der på alle niveauer i skolevæsenet er viden og færdigheder, der understøtter arbejdet med udvikling af skriftsprogskompetencer hos elever med dysleksi.

En af de teoretisk-pædagogiske metoder og forståelser af arbejde med elever i skriftsprogs-vanskeligheder findes inden for den lektiologiske pædagogik, der beskrives i bogen *Uddannelse og skriftsprogsvanskeligheder – grundbog i lektiologisk pædagogik* (red. Pedersen & Hjort, 2016). Denne tilgang, som er helt i tråd med de grundlæggende tilgange til sprog og læsning i denne handleplan, vil danne grundlag for kommunens fremadrettede forståelse af og arbejde med elever med dysleksi og andre skriftsprogsvanskeligheder.

Metoder

Arbejdet med at styrke skriftsprogskompetencer hos elever i skriftsprogsvanskeligheder falder primært i fire kategorier:

1. Screeninger og test, der danner grundlag for en målrettet indsats.
2. Overordnet struktur på skolerne samt indsatser i almenundervisningen, der har til formål at inkludere elever med dysleksi.
3. Form og indhold i de supplerende indsatser.
4. Eksterne kurser i brug af LST fra Kompetencecenter Grønnevang (KCG).

Arbejdet med den lektiologiske tilgang indebærer:

1. At der fokuseres på udvikling af skriftsprogskompetencer hos elever i skriftsprogsvanskeligheder.
2. At elever med dysleksi mødes med de samme høje og realistiske forventninger til faglige præstationer, som deres klassekammerater. Det er dog afgørende, at de samtidig tilbydes kompensation (bl.a. via LST), stilladsering og forståelse for deres specifikke vanskeligheder, der giver dem mulighed for at kunne honorere disse høje forventninger.
3. At der arbejdes hele vejen rundt om eleven, hvor alle faktorer i forhold til eleven og elevens miljø medtænkes i den indsats, der iværksættes. Det betyder i grundskolesammenhæng bl.a., at eleven og dennes forældre inddrages i en løbende dialog om behov, forventninger og faglig udvikling.
4. Konkrete undervisningsmetoder og -strategier, der har til formål, at eleven udvikler selvstændighed og tro på egne evner i skole- og senere studieliv.

energi, og derfor levnes der mindre plads til at forstå det læste og til at formulere sig skriftligt. Derfor anbefales som udgangspunkt, at elever med dysleksi benytter LST til oplæsning og skrivning.

Under alle fire kategorier kan ressourcepersoner fra PPR og Skoleafdelingen inddrages i det omfang, det er relevant.

Elever i skriftsprogsvanskeligheder skal opdages og støttes så tidligt som muligt, så de kan deltage aktivt og ligeværdigt i skolelivet og for at blive så dygtige, som de har potentiale til. Det betyder i praksis, at der både skal arbejdes med en overordnet struktur og med individuelle hensyn til den enkelte elevs behov.

For elever med dysleksi kræver læsning og stavning meget

Screeninger og test

Screeninger og test

De beskrevne test benyttes til enkeltelever, som viser tegn på (risiko for) dysleksi, og/eller hvor forældrene udtrykker bekymring – fx pga. dysleksi i familien.

Testene og en grundig analyse af resultaterne danner grundlag for en målrettet indsats/handleplan. Til udfærdigelse af en egentlig handleplan anvendes *Handleplan for elever i skriftsprogliche vanskeligheder* som forefindes på AULA.

Tidspunkt	Målgruppe	Screening/Test	Formål
0. klasse maj/juni	Evt. udvalgte elever, hvor skole og hjem ønsker viden om risiko for dysleksi.	Risikotest for ordblindhed	Identificere elever der har brug for særlig indsats, og som kan være i risiko for at udvikle dysleksi.
1. klasse december/ januar	Udvalgte elever, hvor skole og hjem ønsker viden om risiko for dysleksi.	Risikotest for ordblindhed	Identificere elever der har brug for særlig indsats, og som er i risiko for at udvikle dysleksi.
1. klasse	Alle elever	National screeningstest for læsevanskeligheder (under udvikling)	Medvirke til, at skolerne bedre kan identificere elever i læsevanskeligheder og yde faglig støtte.
2. klasse maj/juni	Alle elever	Screening med DVO-nonordsdiktat	Identificere elever der skal testes nærmere for risiko for dysleksi.
2. klasse maj/juni	Elever der scorer lavt i DVO-screening.	DVO individuel test	Identificere elever, der skal tilbydes suppl.uv. i 3. klasse.
3. klasse maj/juni	Elever der scorede lavt i test i 2. klasse i klassescreeningen.	DVO individuel test (Re-test)	Følge elevens udvikling. Tage stilling til dysleksiudredning i 4. klasse + fortsat suppl.uv.
3. klasse marts-juni	Elever med særligt behov for LST.	Elbros lister Testbatteriet (generelle sproglige vanskeligheder) ST-prøve Ordblindetest.dk	Stiller dysleksidiagnose. Giver mulighed for at blive tilmeldt NOTA.
4. klasse efterår/vinter	Elever der fortsat viser skriftsprogsvanskeligheder trods indsats i 0.-3. klasse.	Elbros Lister Testbatteriet (Generelle sproglige vanskeligheder) ST-prøve	Stiller dysleksidiagnose. Udredning bruges til at målrette indsats i klassen, hjemme samt i suppl.uv. Ansøge om LST + kursus
4. klasse marts-juni	Ved begrundet mistanke om ordblindhed og ved elever, hvor forældre ønsker ordblindetest.	Elbros Lister Ordblindetest.dk	Stille dysleksidiagnose og afklare forældres bekymring og iværksætte indsats.
5.-9. klasse	Nye elever + elever der først sent viser tegn på dysleksi.	Elbros lister Testbatteriet (generelle sproglige vanskeligheder) ST-prøve Ordblindetest.dk	Målrette indsats i klassen, hjemme samt evt. i suppl.uv. Ansøge om LST + kursus

Tiltag i almenundervisningen

I den daglige undervisning har eleverne i alle fag brug for at blive mødt med forståelse og stilladserende tilgange, der gør det muligt for dem at deltage ligeværdigt i undervisningen. Dette kan gøres bl.a. ved at have klare retningslinjer for undervisning af elever med dysleksi.

Desuden har elever med dysleksi i særlig grad brug for en struktureret undervisning, hvor der fokuseres på afkodnings- og stavestrategier.

Elever med dysleksi har i særlig grad glæde af, at der arbejdes med forforståelse, læseformål og en systematisk og direkte undervisning (se afsnit "Metoder for hele skoleområdet" side 7).

Retningslinjerne kan tage udgangspunkt i følgende:

- Digital tilgængelighed - Alle papirer scannes ind og gemmes digitalt et sted, hvor eleven har adgang til, inden undervisningen begynder. Der bør være ensartede procedurer i de enkelte klasser.
- Klassens bøger kan findes på NOTA. Hvis dette ikke kan lade sig gøre, sørger læreren for OCR-scannede PDF-filer til eleven.
- Eleven gives mulighed for at benytte LST i alle timerne og efter behov tilbydes prøver på særlige vilkår.
- Lærerne har fokus på/og viden om elevernes udfordringer, så de får støtte, hvor der er brug for det.
- Lærerne har fokus/og viden om elevernes styrker, så forventningerne er høje, hvor de kan honoreres.
- Eleverne skal ikke læse højt i klassen, med mindre de selv ønsker det.
- Lærerne har i undervisningen fokus på at modellere, stilldser og visualisere opgaveløsningen.

Supplerende indsætter

For at skabe den bedst mulige forudsætning for udvikling af skriftsprogskompetencer hos elever i skriftsprogsvanskeligheder tilbydes supplerende undervisning.

Den supplerende undervisning bør begynde så tidligt som muligt – gerne allerede i 0. klasse. Man skal altså ikke vente, til den endelige dysleksidiagnose kan stilles i slutningen af 3. klasse, men i stedet sætte ind med supplerende indsætter, når den første bekymring opstår.

Den supplerende undervisning bør være systematisk og direkte og lære eleverne flere bevidste læsestrategier. Der bør både undervises i fonologiske, fonematiske og morfematiske strategier og andre strategier, der understøtter elevens skriftsprogsv udvikling.

Den supplerende undervisning bør også indeholde elementer, der tillader eleverne at opnå større forståelse for deres vanskeligheders karakter og for deres muligheder for selv at kunne påvirke deres udvikling af skriftsprogskompetencer.

Elever med behov og forudsætninger for at bruge it-baseret læse-/skrivestøtte, tilbydes udlån af LST fra den enkelte skole så tidligt i skoleforløbet som muligt.

Eleverne benytter LST-programmer, og introduceres også for "tale til tekst" m.v., så den tilbudte LST matcher elevernes udfordringer og behov.

For at give elever med dysleksi de bedst mulige forudsætninger for faglig udvikling er det vigtigt, at der er åbenhed om udfordringerne, og at alle omkring eleven har den fornødne viden. Dette kan bl.a. understøttes ved, at der holdes oplæg om dysleksi i elevens klasse. Elever med dysleksi vil også kunne have glæde af deltagelse i elevnetværk, hvor de indbyrdes kan udveksle erfaringer og tanker.

Desuden kan der med fordel samarbejdes med forældrene fx gennem lokalt forankrede forældrenetværk og på skolerne gennem ordpatruljearbejde.

Kompetencecenter Grønnevang (KCG) - kurser i læse- og skriveteknologi (LST)

Formål med LST-kurser

Alle elever i dyslektiske vanskeligheder i Hillerød Kommune skal opleve at være deltagere i det faglige og sociale fællesskab gennem alderssvarende læring med hjælp fra læse- og skriveteknologi. For at nå dette mål tilbyder Hillerød Kommune korte intensive kurser i læse- og skriveteknologi. Kurserne afholdes på Kompetencecenter Grønnevang (KCG). Eleven tilbydes kursus fra KCG fra eleven er testet ordblind og afsluttes, når eleven forlader folkeskolen.

Metoder

På kurset arbejdes der på små hold med synlige læringsmål, feedback, individuel progression og evaluering. Der er fokus på stilladserende og gentagende undervisning. For at kunne udnytte læse- og skriveteknologiens muligheder, undervises der direkte og systematisk i at udnytte LST til læsning og skrivning.

For at understøtte skolernes arbejde med inkluderende tiltag for elever med dysleksi tilbyder KCG workshops, oplæg, kurser og vejledning til lærere og teams i LST, dysleksi/skriftprogsvanskeligheder samt inklusion på de enkelte skoler. Der afholdes også infomøder for forældre i LST og dysleksi. KCG tilbyder desuden læse-, skrive- og stavekurser på de enkelte skoler samt kurser i læse- og skriveteknologi på skolen fra 0.–9. klasse. Kurserne tilrettelægges tæt på den enkelte skoles behov og foregår på små hold eller gennem deltagelse i undervisningen som vejledende medpraktikker.

Mål for de korte kurser

- At eleven kan udnytte LST og dermed deltage i alderssvarende undervisning i alle fag.
- At eleven og øvrige aktører får vejledning og undervisning med udgangspunkt i den nyeste viden indenfor LST og dysleksi.
- At eleven og aktører bliver bevidste om den enkelte elevs læringsvej og potentiale med opfølgende evaluering og anbefalinger.
- At eleven oplever faglig anerkendelse.
- At eleven får mulighed for at få styrket selvtillid og selvværd ved at spejle sig i andre med samme vanskeligheder.

Elever med andre funktionsnedsættelser

Elever med andre funktionsnedsættelser kan godt være ordblinde. Og ligesom for alle andre elever er det vigtigt at forsøge at afdække årsagerne til den enkelte elevs vanskeligheder med læsning, stavning og skrivning, så eleven kan få den rette undervisning og støtte, som tager udgangspunkt i elevens undervisningsmæssige behov. Da andre funktionsnedsættelser kan bidrage til at mudre billedet og besværliggøre afdækningen af elevens styrker og vanskeligheder med skriftsproget, er det ved disse elever ekstra vigtigt at lave et grundigt forarbejde og samarbejde med kollegaer med viden om andre diagnoser.

Elever med generel langsom problemløsning kan således uafhængigt af testning med *Ordblindetest.dk* have stor gavn af den systematiske, direkte og intensive undervisning, som gavner ordblinde.

Man kan som skole tilbyde en anden ordblindetest end *Ordblindetest.dk*. F.eks. *DVO-testen* eller *Elbros Ordlist* uden tidtagning, så man ikke får forarbejdningshastigheden med.

Handleplan for dysleksi

- Alle skoler har min. en dysleksivejleder ansat.
- Risikotest for ordblindhed og DVO-screening benyttes på alle skoler som værktøj til at identificere elever i risiko for dysleksi og til at tilrettelægge tiltag, der understøtter udviklingen af skriftsprogskompetencer hos alle elever.
- Testplanen benyttes på alle skoler som værktøj til at identificere elever i risiko for dysleksi og til at tilrettelægge tiltag, der understøtter udviklingen af skriftsprogskompetencer hos alle elever.
- Gennem løbende oplæg og kurser sikres det, at alle lærere og skolepædagoger har basisviden om dysleksi og andre skriftsprogsvanskeligheder. Kurserne kan afholdes af skolekonsulent fra KCG, sprogkonsulent og den lokale dysleksivejleder.
- Der afvikles årligt fire kommunale netværksmøder for dysleksivejledere/-lærere.

Det special-pædagogiske område

Retning

Alle elever med særlige behov og i skriftsprogsvanskeligheder modtager undervisning, der både imødegår deres faglige og sociale udfordringer.

Fagligt og pædagogisk udgangspunkt

Folkeskolerne i Hillerød Kommune arbejder med at skabe faglige og sociale fællesskaber for alle børn og unge. Dette sker bl.a. gennem inkluderende tiltag i almenundervisningen og den supplerende undervisning (se disse afsnit). For elever i folkeskolen, hvis udvikling kræver særlig hensyntagen eller støtte i mindst 9 klokke timer ugentligt, kan der visiteres til støtte i den almindelige undervisning, i specialklasser eller på specialskoler. Specialundervisning eller anden specialpædagogisk bistand gives fortrinsvis som støtte i den almindelige klasse, og henvisning til specialundervisning i særligt tilbud er som udgangspunkt midlertidig. Specialklasserne er placeret på Kompetencecenter Grønnevang, Kompetencecenter Vest og 10.klasseskolen. Specialskolerne er Skolen ved Skoven og Harløse Skole samt Hillerød Dagbehandlingsskole.

Ifølge BEK nr. 693 af 20/06/2014 omfatter specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i grundskolen og 10. klasse rådgivning til forældre og lærere m.fl., særlige undervisningsmaterialer og tekniske hjælpemidler, undervisning i folkeskolens fag og fagområder, træning i funktionsmåder og arbejdsmetoder, personlig assistance samt særligt tilrettelagte aktiviteter. Specialundervisning forudsætter en indstilling til PPR med henblik på en Pædagogisk Psykologisk Vurdering (PPV) og forslag til foranstaltninger.

For elever i vanskeligheder inden for flere områder udover læsning og sprog, er det særligt vigtigt, at undervisningen er af høj kvalitet. Undervisere bør i særlig grad besidde kompeten-

cer i at kunne lede læringsfællesskaber, det vil bl.a. sige didaktiske kompetencer, grupeledelses- og relationskompetencer (Nordenbo et. al., 2008).

Elever med særlige behov kan have negative erfaringer med skolen, herunder læsning og skrivning. Den gode skolegang, hvor alle elever bliver mødt, set og forstået, er den vigtigste beskyttelsesfaktor for udsatte børns langsigtede udvikling, og jo tidligere en indsats iværksættes desto bedre. Det er væsentligt at lære at være en god skoleelev, der bliver livsduelig og agerer med robusthed og øje for handlemuligheder i de konkrete sammenhænge. Ligeledes ved vi, at et stabilt fremmøde er det bedste grundlag for den gode skolegang (Vinnerljung, 2010). Læsning er et af de vigtigste redskaber i skole- og arbejdslivet, hvorfor der bør være særligt fokus på dette.

Metoder

Børn med særlige behov har i særlig grad brug for at undervisningen sker ud fra de metoder, der er beskrevet i afsnittet "Mål og metoder for hele skoleområdet". Det drejer sig bl.a. om høje, positive og realistiske forventninger og en direkte og eksplicit undervisning med løbende feedback og stilladsering. Tydelig målsætning og formativ feedback er blandt de vigtigste strategier for effektiv læring (Hattie, 2013). Dette gælder både på opgave-, proces og selvreguleringsniveau. Elever skal kende målet for læringen, status på deres indsats samt deres forskellige handlemuligheder.

Tolærerordninger, hvor en almenlærer og en speciallærer co-teacher sammen, har vist gode resultater (Dyssegaard & Larsen, 2013). Det samme gælder korte kurser med udvalgte elevgrupper, niveau-differentiering, makkerlæsning og vedvarende motivationsarbejde.

Underviserne bør arbejde sammen i team, sparre med resourcepersoner, overlevere ved skift mellem dagtilbud, skole og ungdomsuddannelse samt inddrage forældre og elever konstruktivt. Det er afgørende, at elevperspektivet tilgodeses, så eleven selv høres og inddrages.

Handleplan for det specialpædagogiske område

- Alle elever testes i deres skriftsproglige kompetencer ved indskrivning i specialtilbud og bliver på denne baggrund mødt med en relevant læseundervisning (Se afsnit "Andre test" for forslag til læsetest).
- Alle specialtilbud har en uddannet læsevejleder, som kan støtte underviserne i forhold til målsætning, metode- og materialevalg, testning, brug af LST m.v.
- Undervisere, konsulenter og ledere omkring børn og unge med særlige behov og i skriftsprogs-vanskeligheder har udover specialpædagogiske kompetencer også viden om skriftsprogsvanskeligheder, så de kan understøtte elevernes faglige udvikling i alle fag. Dette sikres bl.a. gennem videndeling, praksisnær sparring og løbende efteruddannelse. Ressourcepersoner lokalt og fra specialtilbud, PPR samt sprogkonsulent indgår som en naturlig del af dette arbejde.
- Elever med særlige behov mødes med en inkluderende ressourceorienteret pædagogik. Det indebærer bl.a., at de ikke bør omtales som "inklusionselever". Forskning viser, at udtryk som disse forringer disse elevers læring med ca. 1,5 års undervisning (Jørgensen (red.), 2016).

Overgange

Overgang fra dagtilbud til skole

Metoder

Frem mod skolestarten arbejdes på forskellige måder med skoleforberedende aktiviteter i dagtilbuddet, og de ældste børn besøger regelmæssigt deres respektive, kommende skoler, i tiden inden de begynder i tidlig-HFO.

I daginstitutionsregi udfyldes overleveringspapirer på alle børn, hvor både forældre og personalet i dagtilbud forholder sig til barnets udvikling og ressourcer, bl.a. på det sproglige område. Dagtilbuddet sender papirerne til skolen, umiddelbart inden barnets start i tidlig-HFO. Desuden har skolen digital adgang til oplysninger om børnenes 3- og 5-års sprogvurderinger. Skolen sørger for at videreformidle overleveringsoplysningerne til kommende børnehaveklasseledere, pædagoger og lærere. Hvis særlige forhold gør sig gældende omkring barnets udvikling eller situation, tager dagtilbudslederen initiativ til et overleveringsmøde med skolen, hvor dagtilbud, skole, forældre og eventuelle samarbejdsparter fra PPR også deltager. Barnet drøftes desuden på koordinerende møder på skolen i foråret inden skolestart. Ved disse møder vedtages indsatser, der understøtter barnets udvikling fra skolestart.

I tilfælde hvor det vurderes gavnligt, kan den kommende børnehaveklasseleder besøge dagtilbuddet for at møde barnet allerede inden skolestart. Desuden inviteres forældre inden skolestart til et tæt samarbejde om barnets skolegang og faglige udvikling.

Handleplan for overgang fra dagtilbud til skole

- I tidlig-HFO og i børnehaveklasserne arbejdes med dialogisk læsning, så børnene midt i det nye møder tilgange og aktiviteter, de allerede kender fra dagtilbud. Dette arbejde bør optimeres ved at etablere og gennemføre fælles aktiviteter med fokus på sprog og læsning for børnehaveklasser og de ældste børn i dagtilbud (Se instruktionsvideo på YouTube: Dialogisk læsning).
- Information om dysleksi i familien samt andre risikofaktorer, fx tidligere indstilling til logopæd, indsamles ved overgang fra dagtilbud til skole, så skolen kan have opmærksomhed på eventuelle forebyggende tiltag fra skolestart.

Overgange i løbet af skoleforløbet

Metoder

Når en klasse skifter lærere, afholdes inden sommerferien et overleveringsmøde. Formålet med mødet er at skabe kontinuitet i elevernes læseudvikling og sikre den fornødne overlevering af viden om eleverne. Ved overleveringen deltager både det afgivende og det modtagende team, og der gennemgås bl.a. elevernes sprog- og læseprofil, tiltag i forbindelse med enkeltelever, samt hvordan man har arbejdet med læsning og skriftlighed i klassen. Der tages udgangspunkt i Sprogvurderingen, national test i læsning, andre relevante læse- og stavetest samt lærerteamets viden om eleven og klassen.

Efter sommerferien, når det nye lærerteam har lært eleverne at kende, kan der, hvis der er behov for det, afholdes et opfølgende møde, hvor bl.a. enkeltelevers forudsætninger og behov kan uddybes.

Handleplan for overgange i løbet af skoleforløbet

- Den enkelte skole har nedskrevne procedurer for overleveringsmetoder, der optimerer overleveringen.
- Skoleledelsen prioriterer, at hele klasseteamet deltager i overleveringsmøderne.

Overgang fra grundskolen til efterskole, FGU eller ungdomsuddannelse

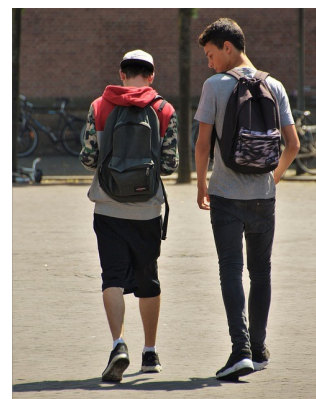
SPS (specialpædagogisk støtte)

I overgangen fra grundskolen til efterskole, FGU eller ungdomsuddannelse kan elever få bevilget SPS (specialpædagogisk støtte), hvis de har en funktionsnedsættelse eller befinder sig i tilsvarende vaskeligheder, som kræver behov for støtte, for at eleven kan gennemføre en uddannelse. Støtten har til formål at kompensere for de udfordringer, som funktionsnedsættelsen giver i forhold til den pågældende uddannelse. Alt efter hvilken funktionsnedsættelse, eleven har, og hvilken uddannelse eleven skal gå på, kan vedkommende have behov for forskellige former for støtte.

Det anbefales, at skolen understøtter forældrene i at huske at oplyse om evt. funktionsnedsættelse som f.eks. dysleksi, når der søges om optagelse på en efterskole, FGU eller ungdomsuddannelse på www.optagelse.dk.

Når eleven/familien får besked om optagelse på en given uddannelse, kan skolen hjælpe forældrene med at huske at tage kontakt til det nye uddannelsesstedet og bede dem om at ansøge om f.eks. en it-rygsæk eller anden støtte til eleven via SPS-ordningen.

Læs evt. mere om SPS-støtte her: [Forside - SPS \(spsu.dk\)](http://forside-sps.spsu.dk)

Test og screeninger

Sprogvurderinger

Sprogvurderingerne anvendes som et redskab til, på tværs af dagtilbud og skoler, at finde frem til de børn, der har sproglige udfordringer, og som derfor har brug for en særlig indsats for at udvikle deres sprog- og skriftsprogskompetencer.

Metoder

I børnehaveklassen gennemføres den obligatoriske sprogvurdering, hvor elevernes sproglige forudsætninger afdækkes. Klassevurderingen tages inden efterårsferien af børnehaveklasselæreren – evt. i samarbejde med skolens testlærer. Hvis eleverne placeres i fokuseret eller særlig indsats, eller hvis der på anden vis er bekymringer om elevens skriftsproglige udvikling, foretages den individuelle vurdering af skolens testlærer eller læsevejleder. Elever med dansk som andetsprog testes af en DSA-lærer.

Resultaterne fra sprogvurderingen bruges i planlægning af en undervisning, der tager udgangspunkt i det enkelte barns sproglige kompetencer og forudsætninger. Desuden skal resultaterne indgå i den enkelte elevs elevplan. Resultaterne fra sprogvurderingen kan ikke stå alene, men må sættes i relation til den hverdagskontekst, som forældre og skole møder barnet i.

Da det samme materiale anvendes på tværs af dagtilbud og skole opnås den effekt, at resultater af barnets sprogvurderinger og aftaler om opfølgning let kan overleveres, så det i højere grad bliver muligt at tage udgangspunkt i barnets sproglige forudsætninger hen over overgange.

Desuden bliver det muligt lettere at følge barnets progression over tid.

Sprogvurderingen følges op af en klasse- eller årgangskonference med deltagelse af børnehaveklasseledere, ledelse, vejledere samt logopæd og evt. psykolog fra PPR. På konferencen planlægges tiltag for elever i særlig og fokuseret indsats. Forældrene inddrages i forløbet.

Handleplan for sprogvurderinger

- Der iværksættes lokale tiltag, der sikrer, at resultaterne fra sprogvurderingen og aftaler omkring opfølgning bliver formidlet videre til alle voksne omkring barnet. Både dagtilbud, skole og hjem skal involveres og tage medansvar for at løfte opgaven, også på tværs af overgange.
- Den enkelte skole har en struktureret plan for ansvarsfordeling, planlægning og opfølgning omkring sprogvurderingen, så det sikres, at alle børn med sproglige udfordringer opspores og støttes tidligt. Dagtilbud inddrages i forhold til overgange.

Nationale test i læsning

I Hillerød Kommune er det obligatorisk at gennemføre de obligatoriske nationale test i læsning.

Frem til og med skoleåret 2025/2026 anvendes Folkeskolens Nationale Overgangstest. Testene i læsning skal gennemføres i ugerne 35—37 på henholdsvis 2., 3., 4., 6. og 8. klassetrin. Intentionen med det tidlige testtidspunkt på skoleåret er, at testresultaterne kan medtænkes som et bidrag til tilrettelæggelsen af undervisningen resten af skoleåret. Testene anvendes nu i langt højere grad formativt fremfor summativt. Eleverne testes i tre delområder, som er afkodning, sprogforståelse og tekstforståelse.

Fra skoleåret 2026/2027 indføres det nye system Folkeskolens Nationale Færdighedstest.

Øvrige klassetest

Ud over de obligatoriske nationale test anbefales det, at der sideløbende med den løbende evaluering i undervisningen gennemføres regelmæssige, standardiserede test af elevernes faglige udvikling og progression i både læsning og stavning. Anbefalede test er primært materialet *Skriftsproglig udvikling* (Møller & Juul, 2009), der både indeholder test til læsning og stavning. Testene kan tages digitalt samt i papirudgave, og der er opdaterede standarder tilgængelige. I nedenstående oversigt er test markeret med fed skrift obligatoriske og de resterende test er blot anbefalinger.

Anbefalede test til udredning af enkeltelever i skriftsprøgsvanskeligheder kan findes under afsnit "Dysleksi og skriftsproglige vanskeligheder—screeninger og test".

Kl.trin	Test	Kl.trin	Test	Kl.trin	Test
0.kl.	Sprogvurderingen Bogstavprøve 1-2 Læseevaluering på begyndertrinet (bogstav, forlyd og rimdel) DLB	1. kl.	Bogstavprøve 1-2 Ordlæseprøve 1 Sætningslæseprøve 1 Tekstlæseprøve 1-2 Staveprøve 1	2. kl.	DVO (non-ord) Ordlæseprøve 1-2 Sætningslæseprøve 1-2 Tekstlæseprøve 1-3 ST2 Lix læsning
3. kl.	Ordlæseprøve 2 Sætningslæseprøve 2 Tekstlæseprøve 3-4 ST3 Lix læsning	4. kl.	ST4 Ordlæseprøve 2 Sætningslæseprøve 2 Tekstlæseprøve 4-5 Lix læsning	5. kl.	Ordlæseprøve 2 Sætningslæseprøve 2 Tekstlæseprøve 5-6 ST5 Lix læsning
6. kl.	ST6 Tekstlæseprøve 6-7 Lix læsning	7. kl.	Tekstlæseprøve 7-8 ST7 Gyldendals weblæseprøver	8. kl.	ST8 Gyldendals weblæseprøver
9. kl.	Folkeskolens afgangsprøver ST9 Gyldendals weblæseprøver	10. kl.	Folkeskolens afgangsprøver E-læsetesten		

De fagprofessionelles kompetencer

I dette afsnit beskrives, hvilke ansvarsområder og kompetencer de forskellige fagprofessionelle må besidde. Desuden beskrives i handleplansafsnittene, hvilke nye tiltag der er nødvendige, for at handleplanens beskrivelser af metoder og handlinger kan effektueres.

forpligtende samarbejde og sparring med hinanden og med de faglige vejledere om mål, metoder, materialer og forløb, der kan styrke den sproglige dimension i deres fag.

Faglærere

Ansvarsområder

Alle faglærere har ansvar for at integrere den sproglige dimension som et vigtigt indholdselement i undervisningen i alle fag.

Færdigheds- og vidensmål

Faglærere skal have viden om og kunne:

- afdække hvilket fagligt sprog eleverne behersker i undervisningsfaget.
- opstille faglige og sproglige læringsmål for eleverne med fokus på, at eleverne skal lytte, læse, samtale og skrive.
- veksle mellem undervisningsaktiviteter, hvor eleverne lytter, samtaler, læser og skriver.
- tydeliggøre for elever, hvilke ord og begreber der er centrale i faget, og hvordan de skal forstås i konkrete faglige sammenhænge.
- understøtte en sproglig udvikling i faget – bl.a. med læseforståelsesstrategier og notatteknikker, der er relevante i faget.
- hjælpe eleverne med at udvikle mundtligt og skriftligt fagligt ordforråd ved at bygge bro fra elevernes hverdagsprog til fagsprog.

Handleplan

- Faglærerne holdes løbende fagligt ajour om den sproglige dimension i deres fag. Dette kan bl.a. ske gennem interne og eksterne kurser og efteruddannelse.
- Der videreudvikles rammer for faglærernes løbende og

Dansklærere

Ansvarsområder

Alle dansklærere har ansvar for systematisk og eksplicit at arbejde med læsning, skrivning og mundtlighed med fokus på elevernes kompetencer, færdigheder, viden, oplevelser og læselyst.

Færdigheds- og vidensmål

Dansklærere skal have viden om og kunne:

- undervise systematisk og eksplicit, bl.a. ud fra relevante elementer i The national Reading Panels anbefalinger (se afsnit "Sprog og læsning i dansk").
- planlægge, gennemføre og evaluere undervisning med skiftende fokus på læsningens delprocesser, læsning som middel til at finde mening, og elevens motivation og interesse for sprog og læsning.
- stilladsere alle elevers sproglige og skriftsproglige udvikling.
- indgå i åbent samarbejde med alle forældre om elevernes sprog- og læseudvikling.

Handleplan

- Dansklærerne holdes løbende fagligt ajour gennem interne og eksterne kurser og efteruddannelse.
- Der videreudvikles rammer for dansklærernes løbende og forpligtende samarbejde og sparring med hinanden og med læsevejledere om mål, metoder, materialer og forløb, der kan styrke alle elevers glæde ved og færdigheder inden for sprog og læsning.

Faglige vejledere – bl.a. matematik og naturfag

Ansvarsområder

Faglige vejledere har ansvar for at inspirere og vejlede kolleger i at integrere den sproglige dimension som et indholdselement i det specifikke undervisningsfag.

Færdigheds- og vidensmål

Faglige vejledere skal have samme viden som lærerne i de enkelte fag. Derudover skal de have viden om og kunne:

- vejledningsmetoder og procesværktøjer til at iværksætte kollegiale udviklingsprocesser med fokus på udvikling af elevernes fagsprog—gerne ved brug af co-teaching.
- begrunde, rammesætte, lede og evaluere kollegiale udviklingsprocesser med fokus på udvikling af elevernes fagsprog.
- vejlede faglærere om, hvordan man evaluerer elevernes sproglige udvikling, herunder elevernes fagsprog, og hvilke ord og begreber der er centrale i faget .
- inspirere faglærere med eksempler på relevante undervisningsaktiviteter, hvor eleverne lytter, samtaler, læser og skriver.
- observere faglæreres undervisning og give konstruktiv udviklingsorienteret feedback på baggrund af fokuserede registreringer.

Handleplan

- De faglige vejledere holdes opdaterede om vejledningsmetoder samt om den sproglige dimension i deres fag. Dette kan bl.a. ske gennem interne og eksterne kurser.
- De faglige vejledere indleder/videreudvikler et forpligtende samarbejde med læsevejlederen om optimering af læsning og den sproglige dimension i alle fag.

Læsevejledere

Ansvarsområder

Læsevejledere har som primært ansvarsområde at inspirere og vejlede kolleger og ledelse om den nyeste viden inden for sprog, læsning og skrivning, samt om pædagogik og didaktik, der styrker læseglæden og læse- og sprogudviklingen hos alle elever.

Færdigheds- og vidensmål

Læsevejlederen skal have viden om:

- den nyeste teori og praksisviden om børns skriftsprogsudvikling, og hvordan man kan understøtte denne udvikling – både når udviklingen forløber som forventet, og når der opstår vanskeligheder i den skriftsproglige udvikling.
- hvordan der kan interveneres for grupper af elever, hvis læse- og skriveudviklingen ikke udvikler sig eller går i stå, og hvordan de dygtige elever stimuleres og inspireres yderligere.
- metode og teori om faglig supervision og vejledning som bl.a. Co-teaching.

Læsevejlederen skal kunne vejlede i og inspirere til faglig udvikling inden for sprog og læsning gennem:

- inspiration til udvikling af skriftsproglige miljøer i de enkelte klasser og på hele skolen, fx læsekurser og læsekampagner samt til arbejdet med at øge elevernes læse- og skrivelyst.
- understøttelse af en evaluerings- og vejledningskultur, hvor testresultater bruges formativt og fremadrettet, så der er fokus på elevernes udviklingspotentialer
- anvisning og indkøb af relevante test- og screeningsværktøjer.
- samarbejde med skolens ledelse og øvrige faglige vejledere om forebyggende og understøttende tiltag, der styrker sprog og læsning.
-

- understøtte samarbejdet mellem skole og hjem, bl.a. ved deltagelse i forældremøder og udarbejdelse af informationsfoldere (se bilag 2a-2e).
- vejledning af—og co-teaching med kolleger og teams i udvikling og implementering af nye metoder og veje til læse- og staveudvikling, læseforståelse og tekstarbejde, så alle elever mødes med tekster, opgaver og stilladsring, der imødekommer deres individuelle behov .
- ansvarlig for strukturen og rammerne på læsekonferencerne, herunder den fælles forberedelse, afholdelse og den fortsatte handleplan (bilag 3a-3d kan benyttes som skabelon).

Handleplan

- Alle læsevejledere skal, foruden en læreruddannelse, have en efteruddannelse inden for sprog, læsning og vejledning svarende til 30 ECTS.
- Den faglige ajourføring og kompetenceudvikling sikres bl.a. via løbende deltagelse i efteruddannelse og kurser og gennem forpligtende deltagelse i det kommunale læsevejledernet-værk.
- Skoleledelse og læsevejleder afholder som minimum ét årligt møde, hvor der indgås aftaler om, hvilke opgaver der skal løses, hvordan de skal prioriteres og inden for hvilke rammer.
- Læsevejlederne afholder i samarbejde med ledelse og andre relevante vejledere læsekonferencer med strukturerede rammer, tydeligt indhold, formål og opfølgning.
- Det prioriteres at læsevejlederne deltager i det kommunale læsevejledernetværk, så videndeling, sparring og faglig ajourføring sker på tværs af alle kommunens skoler.
- Læsevejleder, DSA-vejleder (samt evt. andre vejledere) og skoleledelse udarbejder/justerer retningslinjer for klart/forpligtende samarbejde.

Dysleksivejledere

Ansvarsområder

Dysleksivejledere har ansvar for at inspirere og vejlede kolleger og ledelse i forhold til nyeste viden om dysleksi og andre skriftsprogsvanskeligheder, samt om pædagogik og didaktik, der understøtter udvikling af skriftsprogskompetencer hos børn i skriftsprogsvanskeligheder.

Dysleksivejlederne er desuden ansvarlige for opfølgning af indsatser i forbindelse med LST-kurser på KCG, og de er tovholdere på elever med LST.

Færdigheds- og vidensmål

Dysleksivejledere skal have viden om og kunne:

- understøtte implementeringen af nyeste teori og praksisviden inden for dysleksi, LST og inkluderende undervisning - herunder lektologisk pædagogik.
- teste og udrede elever for dysleksi.
- vejlede kolleger og ledelse i metoder og tiltag, der fremmer inklusion af elever med dysleksi.
- udarbejde forpligtende retningslinjer for arbejdet med dysleksi på skolen i samarbejde med skoleledelsen
- indgå i samarbejde med skolens øvrige vejledere om forebyggende og understøttende tiltag, der styrker sprog og læsning.
- samarbejde med de lokale it-brugerkonsulenter og KCG, så sammenhængen mellem hardware, software og pædagogik sikres.
- evt. fungere som tovholder i netværk for både elever og forældre.

Handleplan

- På alle distriktsskoler uddannes 1-2 dysleksivejledere/-lærere, så der som udgangspunkt er en dysleksivejleder på alle større matrikler. Uddannelsesomfanget svarer til 20 ETCS-point.
- Dysleksivejlederne er ansvarlige for testning, vejledning og udvikling af handleplaner og lokale strukturer, samt evt. for undervisning af elever med dysleksi.

IT-brugerkonsulenterne

Ansvarsområder

IT-brugerkonsulenterne er ansvarlige for at være opdateret på de vigtigste ting ift. brugen af hardware og software og i forlængelse heraf bidrage til at understøtte arbejdet omkring læring og digitalisering med de øvrige ressourcepersoner og vejledere på skolen. Desuden er IT-brugerkonsulenterne i samarbejde med digitaliseringslederne medansvarlige for, at skolens hardware og software er opdateret og funktionsdygtigt. Herunder det trådløse netværk.

Færdigheds- og vidensmål

IT-brugerkonsulenterne skal have viden om og kunne:

- registrere nye og afleverede PC'er i LST-regi.
- koordinere opdatering af LST-software mv. med dysleksivejleder og KCG-IT-brugerkonsulenten.
- deltage i det kommunale IT brugerkonsulentnetværk og videndeler, hjælper kolleger fra andre skoler og deltager i fælles kompetenceudvikling.
- bidrage til, at digitalisering opleves ligetil af alle medarbejdere på egen skole.
- sparre med kolleger og ledelse om mest hensigtsmæssig brug af pædagogisk digital understøttelse.
- indgå som sparringspartner med ressourcepersoner ift. indkøb og disponering af hardware og software på egen skole.

Handleplan / Opmærksomhed

Der kan være enkelte opgaver, som fordeles forskelligt på skolerne, da kompetencerne hos medarbejderne kan variere det enkelte sted, og da det derfor kan give bedre mening med en anden ansvarsfordeling mellem f.eks. IT-brugerkonsulent og dysleksivejleder eller andre fagpersoner.

DSA-vejledere

Ansvarsområder

DSA-vejlederen har ansvar for at informere, rådgive og vejlede ledelsen og kolleger i alle spørgsmål om undervisning af tosprogede elever. Desuden er DSA-vejlederen ansvarlig for, at skolens viden om DSA og læsning holdes ajour, samt for at der sammen med ledelsen udarbejdes og gennemføres mål og handleplaner for den samlede DSA-undervisning af tosprogede elever.

Færdigheds- og vidensmål

DSA-vejledere skal have viden om:

- tosprogethed og interkulturalitet, læsning på andet-sprog samt intersprogsanalyse.
- strategier der kan understøtte en sproglig udvikling hos eleverne inden for DSA.
- læseforståelsesstrategier der er med til at give eleverne muligheder for, at de kan udvikle sig som gode læsere.

DSA-vejledere skal kunne:

- vejlede og co-teache med kolleger om god sprogbase-ret fagundervisning og om opstilling af faglige og sproglige læringsmål for eleverne med fokus på DSA som dimension i fagundervisningen.
- vejlede kolleger i at understøtte elevernes udvikling af mundtligt og skriftligt fagligt ordforråd ved at bygge bro fra elevernes hverdagsprog til fagsprog.

Handleplan

- DSA-vejleder, læsevejleder og skoleledelse udarbejde/justerer retningslinjer for klart/forpligtende samarbejde mellem DSA-vejlederen og læsevejlederen på skolen.
- DSA-vejleder følger løbende op på, hvordan DSA som dimension integreres i fagene, fx via klasserumsobservation og små aktionslæringsforløb.

Skoleledere

Ansvarsområder

Skolelederne har det overordnede ansvar for, at der på de enkelte skoler arbejdes systematisk og fagligt opdateret med sprog og læsning inden for alle de i handleplanen beskrevne områder. Dette gøres bl.a. gennem uddelegeret ledelse via de faglige vejledere. Herunder er det ledelsens ansvar, at sikre de fornødne og rette kompetencer på de enkelte skoler.

Desuden er det skoleledelsens ansvar at være tydelige og at inspirere i forhold til forventninger og rammer for lærernes og vejledernes arbejds- og indsatsområder samt at prioritere læsestyrkende indsatser bl.a. via skemalægning, herunder placering af vejledernes timer og mulighed for fx holddannelse og læsebånd.

Færdigheds- og vidensmål

Skolelederne skal have viden om:

- metoder til at understøtte lærere og vejledere i arbejdet med at udvikle og styrke arbejdet med elevernes sprog og læsning.
- de mest basale elementer i skriftsprogsudvikling og skriftsprogsundervisning – både inden for almen-, dysleksi-, DSA- og det specialpædagogiske område – herunder LST.

Skolelederne skal kunne:

- understøtte og supportere vejledere i en stilladserende, opsøgende og systematisk indsats.
- understøtte lærere i en direkte og systematisk undervisning i sprog og læsning i alle fag.
- indgå i et klart, forpligtende samarbejde med de faglige vejledere omkring udarbejdelse af retningslinjer eller principper for, hvordan sproglig udvikling skal indgå i undervisningen i fagene.

Handleplan

- Ledelsens rammer for rekruttering og opgaveløsning skal afspejle et højt ambitionsniveau.
- Skolelederne afholder årlige møder med de enkelte vejledere, hvor der aftales og forventningsafstemmes, hvilke opgaver der skal løses i det kommende år, samt hvordan opgaverne skal prioriteres og inden for hvilke rammer.
- Skolelederne prioriterer deltagelse i bl.a. læsekonferencer og evt. fagudvalgsmøder.

Skolekonsulenterne i KCG

Ansvarsområder

Skolekonsulenterne i KCG er ansvarlige for at afholde elevkurser i Læse- og SkriveTeknologi (LST) og derved gøre det muligt for elever med dyslektiske vanskeligheder at deltage i faglige og sociale sammenhænge.

Skolekonsulenterne formidler, sammen med skolens dysleksivejleder, nyeste viden om LST-programmer og ordblindevenlig undervisning, gennem deltagelse i undervisningen, på team-møder og på lærerkurser. Forældre vejledes på informationsmøder og i forbindelse med barnets LST-kursus.

Skolekonsulenterne har desuden ansvar for, i samarbejde med Skoleafdelingen, at afvikle dysleksivejledernetværksmøder med henblik på opkvalificering og videndeling.

Skolekonsulenterne står blandt andet til rådighed for konsultativ bistand til lærere og dysleksivejledere omkring den dysleksive undervisning ude på skolerne.

Færdigheds- og vidensmål

Skolekonsulenterne skal have viden om og kunne:

- holde sig opdateret i de nyeste LST-programmer og ordblindevenlig undervisning.
- anvende LST-programmer alt efter elevens individuelle behov.
- vejlede på baggrund af indgående kendskab til dysleksi og skriftsprogsvanskeligheder, om hvordan eleverne bedst udnytter de kompenserende muligheder i LST.
- vejlede elevens lærere, så LST bliver en naturlig del af undervisningen.
- holde sig ajour med udviklingen indenfor LST i undervisningen.
- videreformidle nyhedsbreve og anden information i de rette sammenhænge på skolerne.

- yde konsultativ bistand til lærere og skoleledere om brug af LST ved prøver på særlige vilkår og øvrige tests.

Handleplan

- KCG udarbejder hvert år, i samarbejde med sprogkonsulenten fra Skoleafdelingen, en repræsentant for lærergruppen, en repræsentant for ledergruppen og repræsentant for tale-høre-pædagogerne, en årsplan for Kommunens LST-tilbud til elever med dysleksi.
- Udvikling af kommunens dysleksitilbud foregår i et samarbejde mellem Skoleafdelingen og KCG.

Skoleafdelingen

Ansvarsområder

Skoleafdelingen har ansvar for at have de fornødne faglige kompetencer om elever i sproglige og/eller skriftsprøgs vanskeligheder og at understøtte et fælles højt niveau på alle kommunens skoler. Desuden har Skoleafdelingen ansvar for at understøtte, hvordan der på de enkelte skoler udvikles sprog- og læseindsatser på baggrund af bl.a. testresultater.

Skoleafdelingen skal i samarbejde med PPR tilbyde indsatser, der giver skolerne mulighed for at trække på kompetencer vedrørende sprog og læsning, samt sikre overordnet sammenhæng mellem indsatser for sprog og læsning i almenområdet, det specialpædagogiske område, DSA-området og dysleksiområdet. Desuden har Skoleafdelingen ansvar for at facilitere faglige netværk på tværs af kommunens skoler.

Færdigheds- og vidensmål

Skoleafdelingen skal have viden om:

- den nyeste forskning og praksis vedr. sprog og læsning.
- viden om hvilke informationer forskellige typer testresultater kan bidrage med, og hvilke indsatser der kan anbefales på baggrund af resultaterne.

Skoleafdelingen skal kunne:

- understøtte skolernes udvikling af læsefremmende læringsmiljøer gennem bl.a. klasseledelse, relationskompetence og forandringsledelse.
- facilitere, formidle, inspirere til og organisere udvikling af sprog- og læseindsatser i netværk og på skoler.
- samarbejde med alle relevante parter om implementering af nye sprog- og læseindsatser i kommunens institutioner.

Handleplan

- Sprogkonsulenten afvikler sammen med skolekonsulenterne fra KCG fire årlige netværksmøder for dyslek-

sivejlederne.

- Sprogkonsulenten sikrer videndeling i netværk samt på AULA med både ledelsesrepræsentanter på området samt dysleksi- og læsevejlederne.
- Sprogkonsulenten tilbyder sparring og support til skolerne ved henvendelse.

PPR

Ansvarsområder

PPR's ressourcepersoner består af psykologer, logopæder, pædagogisk konsulent samt fysio- og ergoterapeut. De indgår i det tværprofessionelle samarbejde med skolens lærere, ledelse samt øvrigt personale i forhold til en elev, en familie eller en elevgruppe i forskellige udfordringer og har en understøttende funktion til arbejdet med sprog og læsning i skolen – særligt der hvor der opstår udfordringer eller manglende udvikling.

Fagprofessionelle kompetencer

PPR understøtter arbejdet med sprog og læsning på skolerne med følgende fagprofessionelle:

- Specialpædagogisk konsulent: Den specialpædagogiske konsulent rådgiver og superviserer elever, forældre og fagpersoner om målsætning, metoder, materialer og evaluering i forbindelse med børn og unge i sprog- og skriftsprogsvanskeligheder. Oftest foregår dette når eleven/ gruppen desuden er udfordret emotionelt, relationelt eller kognitivt.
- Psykologer: PPR-psykologer rådgiver og superviserer forældre og lærerteams. Når der er tale om vanskeligheder ift. sprogudvikling og læsekompetencer og eleven har særlige behov, kan psykologen bidrage med vurderinger i problemstillinger vedrørende sprog- og læseudvikling i tæt samarbejde med øvrige faggrupper, forældre samt den enkelte elevs lærerteam. Afledte psykosociale vanskeligheder i forbindelse med elevens udfordringer vil altid indgå i vurderingen af eleven, og der ydes også supervision og rådgivning i forhold til dette.
- Logopæder: Det overordnede mål med den logopædiske bistand er at forebygge talemæssige, sproglige -og kommunikative vanskeligheder og skriftsproglige udfordringer hos elever samt at styrke den enkelte elevs sproglige og kommunikative færdigheder med henblik på et styrket barne-, ungdoms- og voksenliv. Den logopædiske bistand finder sted i et tæt samarbejde med elevens forældre samt lærerteams og gennemføres på en sådan måde, at den har størst mulig sammenhæng med elevens daglige tilværelse.
- Specialpædagoger: PPR's specialpædagoger arbejder hovedsageligt i dagtilbud. De indgår dog i inklusionsindsatser på skoleområdet.
- Fysio- og ergoterapeut: Hvis det vurderes, at en elevs motoriske uro eller udfordringer med sansbearbejdning kan være medvirkende faktor til sproglige eller skriftsproglige udfordringer, kan forældre eller skole tage kontakt til PPR's fysioterapeut eller ergoterapeut, som kan udrede og vejlede indenfor dette felt.

Litteraturliste

- Anmarkrud & Bråten: *Læsemotivation og motiverende læseundervisning* i Læselyst og læring. Psykologisk forlag, 2010.
- Armbruster et.al.: *Put Reading First*, 3. udgave, National institute for Literacy, 2006
- Block, Gambrell og Pressley: *Improving Comprehension Instruction*, Rethinking Research, Theory and Classroom Practice. San Francisco: Jossey-Bass. 2002
- Brandt: *Flydende læsning i praksis*, Akademisk forlag 2012.
- Cochrane et. al: *Dyslexia Friendly Schools Good Practice Guide 1*, British Dyslexia Association. 2012
- Dyssegård & Larsen: *Viden om inklusion*. Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning, 2013
- Elbro: *Debat og indsigt 1982 til 2007*, Dansk audiologopædi 4/2007
- Gibbons: *Styrk Sproget, Styrk Læringen - sproglig udvikling og stilladsering i flersprogede klasserum* - 2. udg. 2016.
- Hattie: *Synlig læring – for lærere*. Dafolo, 2013.
- Høien, Torleiv og Lundberg, Ingvar: *Dysleksi - fra teori til praksis*. Special-pædagogisk forlag 5.udg. 2015
- Jandorff & Thomsen: *Ordblindhed i grundskolen*, Undervisningsministeriet 2016
- Johansson & Ring: *Lad sproget bære – genrepædagogik i praksis*. Akademisk forlag, 2015.
- Jørgensen (red.): *Afrapportering af inklusionseftersynet*. Ministeriet for børn, undervisning og ligestilling, 2016.
- Kragholm Knudsen & Wulf (red.): *Kom ind i sproget*. Akademisk Forlag, 2017
- Lyon et al.: *A defintion of dyslexia*, Annals of dyslexia, 2003.
- Møller & Juul: *Skriftsproglig udvikling*, Hogrefe, 2009
- Nordenbo et. al.: *Lærerkompetencer og elevers læring i førskole og skole*. Dansk Clearinghouse for Uddannelses forskning, 2008
- NVOL—Nationalt Videncenter for Ordblindhed og andre Læsevanskeligheder, STUK 2023 [Nationalt Videncenter for Ordblindhed og andre Læsevanskeligheder \(nvol.dk\)](https://www.nvol.dk)
- Oakhill, Jane og Cain, Kate og Elbro, Carsten: *Læseforståelse - indsigt og undervisning*. Hans Reitzels Forlag 1. udg. 2015
- Pedersen & Hjort (red.): *Uddannelse og skriftsprogs vanskeligheder – grundbog i lektiologisk pædagogik*. Hans Reitzels forlag, 2016
- Særlige prøvevilkår og fritagelse fra folkeskolernes prøver—vejledning*. UVM 2020 [Vejledning \(uvm.dk\)](https://www.uvm.dk)
- Vestergaard & Vestbirk: *Gode historier til drenge*, Viden om læsning, tema: Læs læser, læs. 14/2013
- Vinnerljung: *Dåliga skolresultat – en tung riskfaktor för fosterbarns utveckling*. 2010.

Bilag

Bilagskatalog kan hentes elektronisk på www.hillerod.dk/skole

Indholdet vil løbende blive opdateret.

Denne handleplan for sprog og læsning kan hentes elektronisk på www.hillerod.dk

Hillerød Kommune
Skoleafdelingen
Trollesminde alle 27
3400 Hillerød

Åbningstider:
Mandag-onsdag kl. 10-15
Torsdag kl. 12-18
Fredag kl. 10-13

www.hillerod.dk
skole@hillerod.dk